

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 6 ได้มีนโยบายที่จะเร่งรัดการพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุขโดยกำหนดแผนงานผลิตและส่งเสริมสมรรถนะบุคลากรขึ้น ซึ่งมีเป้าหมายว่าจะต้องผลิตพยาบาลวิชาชีพให้ได้ 7,500 คน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530-2534 (กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวง, 2530) การผลิตพยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการสาธารณสุข โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ในภาคเอกชน ได้แก่ สถาบันเอกชนต่างๆ เช่น มหาวิทยาลัยรังสิต วิทยาลัยพยาบาลแมคคอมิกส์ วิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์ เป็นต้น ในภาครัฐบาล ได้แก่ ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมควบคุมโรคติดต่อ กรมการแพทย์และหน่วยงานที่นับว่ามีความสำคัญในการผลิตพยาบาลวิชาชีพ เพื่อสนองตอบความต้องการบุคลากรด้านสาธารณสุขในส่วนภูมิภาคมากที่สุด คือ กองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

กองงานวิทยาลัยพยาบาลมีกิจกรรมสำคัญ คือ การผลิตพยาบาลซึ่งเกี่ยวข้องกับกรมกองต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุขที่ต้องการพยาบาลเพื่อปฏิบัติงาน ได้แก่ กองโรงพยาบาลภูมิภาค กองสาธารณสุขภูมิภาค และร่วมพิจารณาจัดสรรโควตาให้แก่โรงพยาบาลประจำจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสถานบริการต่าง ๆ กองงานวิทยาลัยพยาบาล จึงได้จัดตั้งวิทยาลัยพยาบาลขึ้น ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาครวม 21 แห่ง เพื่อให้สามารถผลิตพยาบาลวิชาชีพได้ทันกับความต้องการบุคลากรด้านสาธารณสุข (พกา เศรษฐจันทร์, 2529)

การจัดตั้งวิทยาลัยพยาบาล มีส่วนประกอบสำคัญประการหนึ่ง คือ ห้องสมุด ดังในประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง เกณฑ์การจัดตั้งและการบริหารสถาบันการศึกษาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2527 ได้กำหนดให้สถานศึกษาพยาบาลทุกแห่งจะต้องมีห้องสมุดไว้ให้บริการแก่อาจารย์และนักศึกษาพยาบาล ห้องสมุดจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Shaver (1961) ที่ว่า ห้องสมุดเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาวิชาพยาบาลและเปรียบเสมือนแกนกลางในการเรียนการสอนของวิทยาลัยพยาบาลและ Brown (1959) ได้กล่าวว่า การบริการที่ดีของห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอนุรักษ์ และการกระจายความรู้ทางการพยาบาล เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพพยาบาล ในการศึกษาวิชาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาล อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลจะเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎีและการปฏิบัติให้แก่นักศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญ อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลควรเป็นผู้ที่ศึกษาหาความรู้ข่าวสารต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ดังการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณสมบัติของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลที่ดีของ Heidgerken (1965) ที่ได้สรุปไว้ประเด็นหนึ่งว่า อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลที่ดีจะต้องพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาและสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

ในฐานะที่ผู้วิจัยเคยทำหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลอุตรดิตถ์ ทำให้ทราบว่าแม้จะมีการบริหารและดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้ห้องสมุดมีคุณภาพใกล้เคียงกับมาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2531 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยที่ห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลทุกแห่งยึดเป็นหลักในการดำเนินงานแล้วก็ตาม แต่การตอบสนองความต้องการสารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลยังคงประสบปัญหาอยู่ ดังจะพบจากผลการวิจัยหลายเรื่องที่ได้มีการทำมาก่อนหน้าที่จะนำมาตรฐานห้องสมุดเฉพาะ พ.ศ. 2531 มาใช้ เช่น ปาริชาติ ตามไท (2523) ได้สำรวจความคิดเห็น เกี่ยวกับกิจกรรมการสอนของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลในสถานศึกษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ปัญหาทางการสอนที่อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลประสบ คือ หนังสือตำราและวารสารที่ใช้ประกอบการสอนมีน้อย และมีความต้องการตำราภาษาไทยเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนมากขึ้น และคณะอนุกรรมการศึกษาศึกษาสถานภาพการศึกษาพยาบาลและศูนย์ประสาน

งานการศึกษาพยาบาล (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สถานภาพการศึกษาพยาบาล ซึ่งผลการวิจัยด้านอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล พบว่าอาจารย์กลุ่มใหญ่ที่สุด (ร้อยละ 40.50) ใช้วิธีพัฒนาตนเอง โดยศึกษาจากตำราและเอกสารทางวิชาการใหม่ ๆ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาตนเองของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล พบว่า ปัญหาที่อยู่ในอันดับที่สี่ นอกเหนือจากปัญหาส่วนตัว คือ การขาดตำรา วารสารต่าง ๆ (ร้อยละ 19.10) นอกจากนี้คณะอนุกรรมการศึกษาสถานภาพการศึกษาพยาบาลและศูนย์ประสานงานการศึกษาพยาบาล ได้มีข้อเสนอแนะว่า สถานศึกษาพยาบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อตำราวารสารใหม่ ๆ เพื่อให้อาจารย์ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองได้มากขึ้น จากข้อมูลดังกล่าวย่อมแสดงว่าสารนิเทศเป็นสิ่งที่สนับสนุนการพัฒนาตนเองของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล ตลอดจน กิจกรรมการเรียนการสอนในวิทยาลัยพยาบาล ห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลจึงควรสนับสนุนการพัฒนาตนเองของอาจารย์ ทั้งในด้านการจัดหาสารนิเทศที่อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลต้องการ และบริการสารนิเทศที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ประกอบกับวิทยาลัยพยาบาลในส่วนภูมิภาคมีข้อจำกัดประการหนึ่ง คือ ไม่มีแหล่งสารนิเทศใกล้เคียงที่อาจารย์วิทยาลัยพยาบาล จะสามารถค้นคว้าสารนิเทศที่ต้องการได้เหมือนกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรืออาจารย์วิทยาลัยพยาบาลในส่วนกลางที่สามารถค้นคว้าสารนิเทศได้จากห้องสมุดของมหาวิทยาลัย หรือห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ ฉะนั้น ห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาล ในส่วนภูมิภาคจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลนั้น ๆ ห้องสมุดจึงควรมีการปรับปรุงให้เป็นแหล่งที่สามารถให้บริการแก่อาจารย์วิทยาลัยพยาบาล ได้ตรงและครบถ้วนตามความต้องการมากที่สุด ตามความเหมาะสมและความสามารถของห้องสมุดแห่งนั้น งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลซึ่ง เป็นผู้ใช้ห้องสมุดที่มีบทบาทสำคัญในด้านการเรียนการสอนของวิทยาลัยพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษา

1. วัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ ได้แก่ เพื่อการสอน เพื่อผลิตผลงานทางวิชาการ และเพื่อนันทนาการ

2. ความต้องการสารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลในด้าน ประเภท ภาษาของสารสนเทศและลักษณะการนำเสนอสารสนเทศ
3. ความต้องการบริการสารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล
4. ปัญหาในการใช้สารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล

สมมติฐานของการวิจัย

ความต้องการสารสนเทศและบริการสารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล จะแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะบุคคล และวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

1. ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ลักษณะเฉพาะบุคคล (หมวดวิชาที่สังกัด ระดับการศึกษา จำนวนปีที่สอน) และวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ (เพื่อการสอน เพื่อผลิตผลงานทางวิชาการ และเพื่อนันทนาการ)
2. ตัวแปรตามที่ต้องการศึกษา ได้แก่ ความต้องการสารสนเทศ (ประเภท ภาษาของสารสนเทศ และลักษณะการนำเสนอสารสนเทศ) และความต้องการบริการสารสนเทศ (บริการตอบคำถาม บริการสาระสังเขปและดัชนี บริการสารสนเทศที่ทันสมัย บริการเลือกและเผยแพร่สารสนเทศ บริการแปล บริการชี้แนะแหล่งข้อมูล บริการยืมระหว่างห้องสมุด และบริการค้นหาสารสนเทศระบบออนไลน์)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงความต้องการและการใช้สารสนเทศ ตามวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล 4 แห่ง จากวิทยาลัยพยาบาลที่สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาลทั้งหมด 21 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลพุทธชินราช วิทยาลัยพยาบาลลำปาง วิทยาลัย

พยาบาลสวรรคภ์ประชารักษ์ วิทยาลัยพยาบาลอุตรดิตถ์ เนื่องจากผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานเป็นบรรณารักษ์ของห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลอุตรดิตถ์ ซึ่งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันกับ วิทยาลัยพยาบาลพุทธชินราช วิทยาลัยพยาบาลลำปางและวิทยาลัยพยาบาลสวรรคภ์ประชารักษ์ ซึ่งวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 4 แห่งนี้มีสภาพทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรในห้องสมุดใกล้เคียงกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนและเผยแพร่สารนิเทศ รวมถึง ประสานงานกันในการจัดบริการสารนิเทศต่าง ๆ ร่วมกันได้ โดยการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์กับวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 4 แห่ง ในภูมิภาคนี้ ในการนำไปปรับปรุงการดำเนินงานของห้องสมุด

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล ตามบัญชีรายชื่ออาจารย์ปีการศึกษา 2533 ของวิทยาลัยพยาบาลทั้ง 4 แห่ง จำนวน 121 คน โดยไม่รวมอาจารย์ที่อยู่ในระหว่างการศึกษาต่อการฝึกอบรม ดูงาน ช่วยราชการ และอาจารย์พิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียดในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาล และหมวดวิชาที่สังกัด ระดับการศึกษา จำนวนปีที่สอน การผลิตผลงานทางวิชาการ ผลงานทางวิชาการที่เคยทำหรือกำลังทำ และเหตุผลในการผลิตผลงานทางวิชาการ

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศ ความต้องการสารนิเทศและบริการสารนิเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการใช้สารนิเทศ และข้อเสนอแนะของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล

แบบสอบถามนี้ทำการทดสอบขั้นต้นกับอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก ในวันที่ 31 ตุลาคม 2533

และรับกลับคืน ในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2533

หลังจากนั้นได้นำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมและแจกแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วแก่ อาจารย์วิทยาลัยพยาบาลทั้ง 4 แห่ง ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ - 29 มีนาคม 2534

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ตัวแปรวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ และลักษณะเฉพาะบุคคล คือ ทมวติวิชาที่สังกัด ระดับการศึกษา และจำนวนปีที่สอน กับตัวแปรตาม คือ ประเภท ภาษาของสารสนเทศ ลักษณะการนำเสนอสารสนเทศ และบริการสารสนเทศที่ต้องการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ ความต้องการสารสนเทศและบริการสารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล ในภาคเหนือ อันจะเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดหาสารสนเทศและจัดเตรียมบริการสารสนเทศที่สามารถตอบสนองความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลได้
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาการใช้สารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลที่ห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลต้องแก้ไขปรับปรุงให้สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
3. ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยความต้องการและการใช้สารสนเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลในภูมิภาคอื่นต่อไป

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สารสนเทศ หมายถึง ข้อเท็จจริง ข้อมูล ความรู้ที่ได้มีการบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่ตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์

สารานุกรม หมายถึง หนังสือที่รวบรวมความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ค้นคว้าเฉพาะเรื่องที่ต้องการ

สาระสังเขป หมายถึง การย่อเนื้อหาสาระจากสิ่งพิมพ์ และให้รายละเอียดทาง
บรรณานุกรม เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาต้นฉบับของ เอกสารที่นำมาย่อได้ถ้าต้องการ

จุลสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ขนาดเล็กที่มีเนื้อหาไม่ละเอียดมากนักแต่ทันสมัย เข้าใจง่าย

กฤตภาค หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่คัดจากหนังสือพิมพ์หรือสารสารซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษา
ค้นคว้า

รายงานทางวิชาการ หมายถึง เอกสารทางวิชาการที่จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการ
ปฏิบัติงาน หรือเพื่อประกอบการประชุม เช่น รายงานการประชุม ผลงานวิจัย เป็นต้น

ดัชนีวารสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่นำใบสุ่เนื้อหาของบทความในวารสารโดยจะให้ราย
ละเอียดทางบรรณานุกรม มักจะเรียบเรียงตามหัวเรื่องหรือชื่อผู้แต่ง

สิ่งพิมพ์รัฐบาล หมายถึง สิ่งพิมพ์ของหน่วยงานราชการที่ได้ให้ความรู้ หรือรายงาน
การปฏิบัติงาน

วัสดุทัศนวัสดุ หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจน เครื่องมือที่ช่วยในกระบวนการ
การเรียนการสอน และช่วยในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น เทปคำบรรยาย เทปโทรทัศน์ทางการ
ศึกษา เป็นต้น และ วัสดุทัศนวัสดุเพื่อนันทนาการ จะหมายถึง วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อ
ความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจเป็นสำคัญ เช่น เทปเพลง เทปโทรทัศน์ต่าง ๆ เป็นต้น

บริการสารนิเทศ หมายถึง บริการที่มุ่งเน้น ให้ผู้ใช้ห้องสมุดได้รับสารนิเทศที่ตรงกับ
ความต้องการและถูกต้องมากที่สุด

บริการสารนิเทศที่ทันสมัย หมายถึง การคัดเลือกสารนิเทศในสาขาต่าง ๆ เสนอต่อ
ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ โดยอาจจัดทำเป็นรูปเล่มมีกำหนดออกแน่นอน

บริการเลือกและเผยแพร่สารนิเทศ หมายถึง บริการคัดเลือกสารนิเทศตามความ
ต้องการของผู้ใช้เฉพาะรายบุคคล

บริการค้นสารนิเทศระบบออนไลน์ หมายถึง บริการค้นสารนิเทศที่ผู้ใช้ต้องการจาก
ฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องสื่อสารกันด้วยคอมพิวเตอร์

บริการชี้แนะแหล่งข้อมูล หมายถึง การรวบรวมรายชื่อของแหล่งข้อมูล ประเภทของข้อมูล และประเภทของบริการในแขนงวิชาที่ผู้ใช้อนใจ เพื่อให้ผู้ใช้ได้ทราบแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมต่อการค้นคว้า

สารนิเทศเฉพาะสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง หมายถึง สารนิเทศในสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในวิชาพยาบาลได้ เช่น เภสัชวิทยา ชีววิทยาและสถิติ เป็นต้น

สารนิเทศสาขาวิชาอื่น ๆ ทั่วไป หมายถึง สารนิเทศในสาขาวิชาที่มีสาขาที่เป็นหลักในการศึกษาพยาบาล แต่เป็นสาขาที่ได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษา เช่น การสื่อสาร วัฒนธรรมไทย สุนทรียศาสตร์ เป็นต้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. ในการศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศเพื่อนันทนาการนั้น จะศึกษาเฉพาะความต้องการในด้านประเภทและภาษาของสารนิเทศเท่านั้น จะไม่ศึกษาถึงความต้องการในด้านลักษณะการนำเสนอสารนิเทศและบริการสารนิเทศ

2. เมื่อจำแนกอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลออกตามลักษณะเฉพาะบุคคลด้านต่าง ๆ แล้วพบว่า ลักษณะเฉพาะบุคคลบางลักษณะ คือ หมวดวิชาที่สังกัด และจำนวนปีที่สอน จะทำให้จำนวนอาจารย์ที่สังกัดแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เช่น อาจารย์ที่สังกัดหมวดวิชาเลือกเสรีมีเพียง 2 คน ในขณะที่อาจารย์ที่สังกัดหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปมีจำนวน 12 คน หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ จำนวน 16 คน และหมวดวิชาชีพพยาบาลมีถึง 88 คน ซึ่งจำนวนที่ต่างกันเช่นนี้ จะทำให้การคิดค่าเฉลี่ยของข้อมูลต่าง ๆ อาจไม่ตรงกับความเป็นจริงได้ ผู้วิจัยจึงจะไม่นำข้อมูลที่ได้จากประชากรกลุ่มที่มีจำนวนน้อยมากนี้ ไปเปรียบเทียบกับประชากรกลุ่มอื่น ในการอภิปรายผลการวิจัย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ห้องสมุดกับการศึกษาผู้ใช้

เนื่องจากการพยาบาลมีความเปลี่ยนแปลงอันสืบเนื่องมาจาก ความก้าวหน้าทางการแพทย์อยู่ตลอดเวลา การศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพยาบาลวิชาชีพ เพื่อที่จะช่วยให้มีความรู้ ความเข้าใจกับวิทยาการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านั้นล้วนมีผลต่อบทบาทของพยาบาลเป็นอย่างมาก (Shaver 1961 : 553) และในปัจจุบันสถานภาพของพยาบาลได้เปลี่ยนแปลงไป วิชาชีพพยาบาลมีความสำคัญต่อสังคมมากขึ้น นอกจาก ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ แล้ว พยาบาลจำเป็นต้องทราบถึงหน่วยงาน มูลนิธิต่าง ๆ ด้านสาธารณสุข และปัญหาทางเศรษฐกิจของสังคมที่เกี่ยวข้องอีกด้วย (Flandorf 1961 : 288) ดังนั้น ห้องสมุดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา ทั้งในด้านการเรียนการสอน ดังที่ Lenz (1982 : 205) กล่าวว่า ห้องสมุดมีความสำคัญต่ออาจารย์พยาบาลเป็นอย่างมากในการปรับปรุงเนื้อหาวิชาที่สอน เนื่องจากอาจารย์จะต้องใช้สารนิเทศในสาขาวิชาต่าง ๆ จากห้องสมุดในการปรับปรุงการสอนและอื่น ๆ ดังนั้นห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการแก่อาจารย์ จึงจำเป็นต้องศึกษาผู้ใช้ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้ได้รับสารนิเทศตรงตามความต้องการและสามารถนำสารนิเทศที่ได้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังที่ Exon (1987 : 352) กล่าวว่า ในการศึกษาผู้ใช้นั้น อาจมีความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้และมีความแตกต่างกันในวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ แต่เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาผู้ใช้ คือ การค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้กับสารนิเทศซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาผู้ใช้นี้ จะมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงทรัพยากรสารนิเทศและบริการสารนิเทศของห้องสมุด ดังที่ประภาวดี สืบสนธิ์ (2527 : 93) ได้กล่าวว่า ในกรณีที่จะสร้างหรือปรับปรุงระบบสารนิเทศในหน่วยงาน สิ่งที่จะต้องพิจารณา คือ ลักษณะประชากร ผู้ใช้บริการสารนิเทศ และสารนิเทศที่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการ

สรุปได้ว่า การศึกษาผู้ใช้มีขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้ มีจุดประสงค์ คือ การทำความเข้าใจและเข้าใจผู้ใช่มากขึ้น เนื่องจาก ผู้ใช้แต่ละกลุ่มมีความต้องการ และทัศนคติในการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน การศึกษาผู้ใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุดไม่ว่าจะเป็นการศึกษาผู้ใช้เฉพาะกลุ่มหรือผู้ใช้ทั่วไปซึ่งอาจศึกษาโดยวิธีออกแบบสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกตพฤติกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ใช้เองเกี่ยวกับทรัพยากรต่าง ๆ หรือ ปัญหา ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น ๆ (สุกัญญา ภิญญูตระกูล 2530: 11)

ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้ที่เป็นกลุ่มอาจารย์พยาบาลในต่างประเทศพบเพียงเรื่องเดียว คือ งานวิจัยความพึงพอใจของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลต่อความสะดวกในการใช้ห้องสมุด โดยเลนซ์และวอลซ์ (Lenz and Waltz : 1982) ซึ่งพบว่า ทรัพยากรห้องสมุดและความสะดวกในการใช้ห้องสมุด มีความสำคัญมากต่ออาจารย์พยาบาล โดยที่ระดับความสำคัญนี้จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้ห้องสมุดของอาจารย์พยาบาลกล่าวคือ อาจารย์ที่ผลิตผลงานทางวิชาการมากจะให้ความสำคัญต่อความสะดวกในการใช้ห้องสมุดมากที่สุด และผลการวิจัยยังพบว่า ลักษณะเฉพาะบุคคลของอาจารย์พยาบาลจะมีผลต่อความพึงพอใจด้วย ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศนั้น พบว่ามีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Health Science Library) และห้องสมุดทางการแพทย์ (Medical Library) ซึ่งกลุ่มผู้ใช้ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพนี้ Langner (1974 : 14-15) ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มวิชาชีพ (Professional) ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัยและนักวิจัยที่มีความคุ้นเคยกับการค้นคว้าเป็นอย่างดี ผู้ใช้ที่มีความรู้ความเข้าใจวรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์ ผู้ใช้ที่ต้องการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาและจัดทำรายงานต่าง ๆ และกลุ่มแพทย์ฝึกหัด กลุ่มที่ทาวิจัยต่าง ๆ

2. กลุ่มกึ่งวิชาชีพ (Semi and Pre - professional) ได้แก่ นักศึกษา แพทย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล นักศึกษาทันตแพทย์ และผู้ใช้อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น เลขานุการของแพทย์ เป็นต้น

3. กลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ (Professional laity) ได้แก่ นักกฎหมาย วิศวกร อุตสาหกรรม วิศวกรสุขาภิบาล นักข่าว นักสอนศาสนา และนักสังคมสงเคราะห์

4. กลุ่มอื่น ๆ (Non - professional laity) กลุ่มผู้ใช้ทั่วไป ได้แก่ ผู้ใช้ที่ต้องการทราบเกี่ยวกับโรคและเชื้อโรคที่ตนเป็นอยู่ ผู้ใช้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น ผู้ใช้ที่ต้องการค้นหารายชื่อและที่อยู่ของแพทย์ ผู้ใช้ที่ต้องการข้อมูลมาประกอบงานเขียน เป็นต้น

จากการแบ่งกลุ่มดังกล่าว จะเห็นว่าพยาบาลและนักศึกษาพยาบาล ได้ถูกจัดให้เป็นผู้ใช้ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ และห้องสมุดด้านการแพทย์ ซึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการสารนิเทศของผู้ใช้ห้องสมุดดังกล่าว พอจะพบบ้าง ดังนี้

Strasser (1978) ได้ศึกษาความต้องการสารนิเทศของแพทย์ฝึกหัดในรัฐนอร์ทเทริน นิวเจอร์ค และได้นำผลการวิจัยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับงานวิจัยเรื่องเดียวกันนี้ที่ทำการศึกษากับผู้ใช้ที่เป็นพยาบาล ซึ่งพบว่า พยาบาลมีความต้องการสารนิเทศเกี่ยวกับพัฒนาการใหม่ ๆ ในสาขาที่เกี่ยวข้อง และสารนิเทศเกี่ยวกับกฎระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลมากกว่าแพทย์ และต้องการให้ปรับปรุงสารนิเทศเกี่ยวกับโรคทางจิตมากกว่าแพทย์ ส่วนแพทย์ต้องการสารนิเทศเกี่ยวกับงานรักษาพยาบาลมากกว่าพยาบาลสำหรับแหล่งสารนิเทศที่แพทย์และพยาบาลใช้ พบว่า แหล่งสารนิเทศที่พยาบาลใช้ ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือตำราและวารสารวิชาการ แหล่งสารนิเทศที่แพทย์ใช้ ได้แก่ วารสารวิชาการ เพื่อนร่วมงาน หนังสือตำรา เอกสารประกอบการสัมมนาและการประชุมทางวิชาการ ซึ่งแหล่งสารนิเทศที่ทั้งแพทย์และพยาบาลใช้บ่อย คือ เอกสารประกอบการสัมมนาและการประชุมทางวิชาการ

Razzaghi (1990) ได้ศึกษาความต้องการสารนิเทศของอาจารย์โรงเรียนแพทย์ 7 แห่ง พบว่า อาจารย์ต้องการสารนิเทศเกี่ยวกับงานวิจัยมากที่สุด และอาจารย์มีความต้องการสารนิเทศต่าง ๆ เพื่อการวิจัย มากกว่าเพื่อการปฏิบัติงาน เพื่อการสอน และเพื่อการบริหาร สำหรับวิธีค้นคว้านั้น อาจารย์จะค้นจากบัตรรายการเป็นหลัก และอาจารย์มากกว่าครึ่งมีการใช้ Index Medicus ฐานข้อมูลดัชนี และวารสารวิชาการ อาจารย์ได้เสนอแนะให้มีจัดเรียงชั้นวารสารให้เป็นระเบียบ โดยอยู่ไม่ห่างจาก Index Medicus มากนัก

✓ Guenther (1991) ได้ศึกษาถึงความช่วยเหลือของห้องสมุดต่อการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของพยาบาล พบว่า ร้อยละ 70 ของทรัพยากรสารนิเทศทางการพยาบาลตีพิมพ์หลังปี 1960 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาขาวิชานี้เป็นวิชาที่ค่อนข้างใหม่ ร้อยละ 79 ของสิ่งพิมพ์ทางการพยาบาลมีการจัดเก็บอยู่ที่ห้องสมุดกลาง ปริมาณสิ่งพิมพ์ทางการพยาบาลของโรงเรียนพยาบาลแต่ละแห่ง โดยเฉลี่ยเป็นหนังสือ 4,073 เล่มและวารสาร 144 ชื่อเรื่องและการค้นหาสารนิเทศในห้องสมุด พบว่า ผู้ใช้ค้นหาจาก ซีดี-รอม มากกว่าจะขอความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์ในการค้นด้วยระบบออนไลน์

สำหรับงานวิจัยความต้องการสารนิเทศของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลนั้นไม่พบที่มีการวิจัยในประเทศไทยมาก่อน แต่จะมีการวิจัยความต้องการและการใช้สารนิเทศของอาจารย์ที่สังกัดสถานศึกษาอื่น ๆ ดังนี้

มุกดา มีลาภ (2531) ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดของคณาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อประกอบการสอนและงานเขียนทางวิชาการ ปรากฏผลว่า อาจารย์เข้าใช้ห้องสมุดเฉพาะเวลาต้องการค้นคว้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการเขียนตำรา และอาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่า ห้องสมุดมีความสำคัญมากในการค้นคว้าเพื่อประกอบการสอนและงานเขียนทางวิชาการ สำหรับปริมาณการใช้ทรัพยากรห้องสมุดประเภทต่าง ๆ เฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการใช้ทรัพยากรห้องสมุดประเภทหนังสือทั่วไปภาษาต่างประเทศมากที่สุด และใช้วีดีทัศน์

พิมพ์น้อยที่สุดส่วนปัญหาในการใช้ทรัพยากรประเภทต่าง ๆ พบว่า อาจารย์มีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือที่ต้องการมีไม่เพียงพอรวมถึงหนังสืออ้างอิงด้วย วารสารฉบับที่ต้องการไม่มีในห้องสมุด ไม่ทราบวิธีค้นหาภาคและจุลสาร และเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์รัฐบาล สิ่งพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง และหนังสือลักษณะพิเศษนั้น อาจารย์มีปัญหาเกี่ยวกับการไม่ทราบว่าห้องสมุดมีเอกสารนั้น ๆ มากที่สุดและมีปัญหาน้อยที่สุดในด้านการจัดเก็บสืบเสาะยากแก่การค้นหา ส่วนความต้องการสารนิเทศประเภทต่าง ๆ นั้น อาจารย์มีความต้องการหนังสือทั่วไปภาษาต่างประเทศมากที่สุดและต้องการจุลสาร กฤตภาคน้อยที่สุด

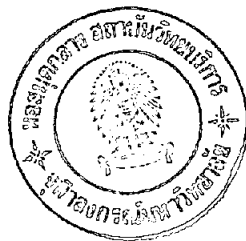
นายิกา เมฆจรีสกุล (2528) ศึกษาความต้องการและการใช้ข้อเสนอของคณาจารย์ศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งปรากฏว่า อาจารย์มีความต้องการสารนิเทศเฉพาะสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องมากที่สุดในทุกวัตถุประสงค์และต้องการใช้สารนิเทศประเภทหนังสือตำรา วารสารวิชาการ และหนังสืออ้างอิง ในวัตถุประสงค์ด้านการผลิตงานทางวิชาการและการบริการทางวิชาการมากเป็น 3 อันดับแรก ส่วนในวัตถุประสงค์ด้านการสอน อาจารย์ต้องการสารนิเทศประเภทหนังสือตำรา หนังสืออ้างอิง และวารสารวิชาการมากเป็น 3 อันดับแรก ลักษณะของสารนิเทศที่อาจารย์ต้องการใช้มาก 4 อันดับแรก ในวัตถุประสงค์ด้านการสอนและการผลิตงานวิชาการได้แก่ สารนิเทศที่ให้ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี สารนิเทศที่ใช้งานง่ายไม่ยุ่งยากในการค้นหา สารนิเทศที่ให้รายละเอียดเฉพาะเนื้อหาหรือตอบปัญหาเฉพาะที่ต้องการได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้องและชัดเจน และสารนิเทศที่สามารถหยิบใช้ได้สะดวก และในการทดสอบแนวเหตุผล ปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเฉพาะบุคคลด้านคณะที่สังกัดและกลุ่มสาขาวิชาที่สอน กับความต้องการใช้สารนิเทศในด้านสาขาวิชา รูปแบบและลักษณะของสารนิเทศที่ต้องการ มีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ในการนำสารนิเทศไปใช้เกี่ยวกับปัญหาในการใช้บริการห้องสมุดศูนย์ ปรากฏว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ประสบปัญหาทรัพยากรห้องสมุดมีไม่เพียงพอและอาจารย์ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับห้องสมุดมีคู่มือช่วยค้นหาสารนิเทศประเภท

วารสารครุชนิตี/สาระสังเขปมีไม่เพียงพอ

รัตนาวดี เกกิงสุขวัฒนา (2532) ศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศของ
คณาจารย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปรากฏผลว่า ด้านรูปแบบของสิ่งพิมพ์ คณาจารย์ใช้
หนังสือตำรามากที่สุด รูปแบบของสไลด์ทัศนวัสดุ คณาจารย์ใช้วีดิทัศน์มากที่สุด และรูปแบบที่ใช้กับ
คอมพิวเตอร์ใช้รายงานพิมพ์จากคอมพิวเตอร์มากกว่ารูปแบบอื่นด้านเนื้อหาวิชาที่ใช้พบว่าอาจารย์
ใช้สารนิเทศที่มีเนื้อหาวิชาทางสังคมศาสตร์มากที่สุด ส่วนภาษาที่คณาจารย์ใช้มากที่สุด คือ ภาษา
อังกฤษ สำหรับความต้องการด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านรูปแบบ อาจารย์ต้องการหนังสือตำรา
มาก และต้องการสไลด์ทัศนวัสดุ และรูปแบบที่ใช้กับคอมพิวเตอร์น้อย เนื้อหาวิชาที่ต้องการมากกว่า
เนื้อหาวิชาอื่น คือ การศึกษา และภาษาของสารนิเทศที่ต้องการมาก คือ ภาษาไทย นอกจากนี้
ยังพบว่าสาขาวิชาที่สอนและวัตถุประสงค์ในการใช้สารนิเทศมีผลทำให้อาจารย์ต้องการสารนิเทศ
ต่างกัน

นาวาโทหญิง สุรีพร เมืองอ่ำ (2528) ได้ศึกษาความต้องการสารนิเทศของ
อาจารย์โรงเรียนเตรียมทหาร พบว่า อาจารย์ต้องการสารนิเทศเพื่อใช้ในการบรรยายมากที่สุด
อาจารย์มีความต้องการสารนิเทศประเภทวารสารมากที่สุดและอาจารย์มีความต้องการสารนิเทศ
ภาษาไทยมากที่สุด ทุกรูปแบบ

สุรีย์ บูหงามงคล (2528) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการและการใช้สารนิเทศของ
คณาจารย์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ปรากฏผลว่า
อาจารย์มีความต้องการใช้สารนิเทศประเภทหนังสือตำรา วารสารวิชาการและรายงานทางวิชา
การ โดยเฉพาะที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ส่วนความทันสมัยของสารนิเทศนั้น อาจารย์
ต้องการสารนิเทศปัจจุบันและย้อนหลัง 5 ปี ซึ่งสารนิเทศเหล่านี้ต้องการใช้ในวัตถุประสงค์ด้าน
การสอนมากที่สุด และพบว่าอาจารย์ที่สังกัดภาควิชาใด จะมีความต้องการสารนิเทศในสาขาวิชา
ของภาควิชาที่สังกัดอยู่

เกี่ยวกับปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศนั้นได้มีผู้ทาวิจัยไว้บ้างได้แก่ จินตนา กระแสชัย (2523) ได้ศึกษาปัญหาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการเขียนตำราของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก ปรากฏผลว่าทรัพยากรห้องสมุดที่อาจารย์ใช้ในการเขียนตำรามากกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ คือ หนังสือตำราภาษาต่างประเทศและภาษาไทย รองลงมา คือ สิ่งพิมพ์รัฐบาลและวารสารภาษาไทยและอาจารย์มีความเห็นว่าทรัพยากรห้องสมุดทุกประเภทไม่พอเพียง โดยเฉพาะวารสารภาษาต่างประเทศ ส่วนปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศนั้น อาจารย์ส่วนใหญ่ พบว่า หนังสือที่ต้องการไม่มีในห้องสมุด ไม่มีคู่มือช่วยค้นหาบางประเภท และไม่ทราบว่าห้องสมุดมีเอกสารอื่น ๆ เช่น สิ่งพิมพ์รัฐบาล เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการใช้สารสนเทศ พบว่าได้มีการศึกษาความต้องการของกลุ่มผู้ใช้หลาย ๆ กลุ่มที่มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นลักษณะการใช้สารสนเทศ วัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ ความแตกต่างกันของแหล่งสารสนเทศตลอดจนความแตกต่างระหว่างผู้ใช้ภายในกลุ่มเดียวกัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากห้องสมุดในฐานะที่เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญของผู้ใช้แต่ละกลุ่ม มีหน้าที่ในการจัดหา รวบรวมและเผยแพร่สารสนเทศ ให้ผู้ใช้ได้รับสารสนเทศที่ตรงตามความต้องการอย่างถูกต้องและรวดเร็ว ห้องสมุดจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความต้องการ และการใช้สารสนเทศของกลุ่มผู้ใช้ เพื่อที่จะได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศของผู้ใช้ และความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้ เพื่อประโยชน์ในการจัดทรัพยากรสารสนเทศและบริการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพต่อไป